

Totalrenovering av Skogskrematoriet, Heliga korset, Tron och Hoppets kapell

Genomförandebeslut
Framställan från kyrkogårdsnämnden

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Kyrkogårdsnämnden medges rätt att genomföra totalrenovering av Skogskrematoriet, Heliga korsets, Trons och Hoppets kapell till en utgift om 292,0 mnkr.
2. Utgifterna för 2023 ska inrymmas inom nämndens investeringsbudget. Utgifter för kommande år behandlas i budget för 2024.

Föredragande borgarrådet Clara Lindblom

Sammanfattning av ärendet

Kyrkogårdsnämnden föreslår att Skogskrematoriet inklusive kapellen och monumenthallen ska totalrenoveras för att bevara byggnaden och säkerställa dess kulturhistoriska värde. Säkerheten och inomhusmiljön ska förbättras och byggnaden ska också tillgänglighetsanpassas och energieffektiviseras. Dessutom ska markarbeten genomföras omkring byggnaden. Investeringsutgifterna kommer att uppgå till 292,0 mnkr. Planerad byggstart är under 2025 och genomförandet beräknas till tre år.

Beredning

Ärendet har initierats av kyrkogårdsnämnden och remitterats till stadsledningskontoret.

Stadsledningskontoret anser att projektet är angeläget eftersom Skogskrematoriet med de tre kapellen är en omistlig del av helheten som utgör världsarvet Skogskyrkogården. Den föreslagna totalrenoveringen av byggnaderna bedöms vara nödvändig för att bevara det kulturarv som nämnden ansvarar för att förvalta.

Föredragande borgarrådets synpunkter

Det gläder mig att vi nu kan komma igång med den efterlängtade renoveringen av Skogskrematoriet, som med sina tre kapell och monumenthall är en omistlig del av världsarvet Skogskyrkogården. Totalrenoveringen syftar till att fortsatt kunna erbjuda rofyllda och vackra begravningsplatser samtidigt som vi bevarar det storslagna kulturarv som kyrkogårdsnämnden har att förvalta. Byggnaden kommer också att tillgänglighetsanpassas och energieffektiviseras, vilket jag varmt välkomnar.

Eftersom den natursköna begravningsplatsen är skyddad av kulturminneslagen och har kulturhistoriskt värdefulla byggnader är det av stor vikt att renoveringen genomförs med hög kompetens och ambition samt att markarbetena tar hänsyn till de stora rekreations- och naturmiljövärdena på Skogskyrkogården.

Liksom stadsledningskontoret bedömer jag de ökade utgifterna som rimliga, med tanke på att det har gått över fem år sedan inriktningsbeslutet togs och att den nu beräknade utgiften inkluderar index för kostnadsökningar och adekvata riskpåslag. Jag vill samtidigt betona vikten av att nämnden noga följer det fortsatta arbetet i syfte att projektet ska kunna slutföras inom anvisad budgetram.

Med det här beslutet tar vi ett stort steg mot en moderniserad begravningsplats som vi stockholmare kan fortsätta att vara stolta över.

Bilaga

Investeringskalkyl, dnr KS 2023/884-1.2

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar enligt föredragande borgarråds förslag.

Stockholm den 25 oktober 2023

Karin Wanngård
Kommunstyrelsens ordförande

Ärendet

Skogskrematoriet ritat av Gunnar Asplund stod klart 1940. Asplunds förslag omfattade tre separata kapell med ett gemensamt krematorium och en öppen monumenthall. Kapellen fick namnen Trons, Hoppets och Heliga Korsets kapell. Det största av dessa tre kapell är Heliga Korsets kapell som är hopbyggt med Monumenthallen.

Endast begränsade invändiga ytrenoveringar är utförda på 70-talet och 90-talet och det totala renoveringsbehovet är stort. Krematoriedelen i Skogskrematoriet flyttade år 2014 till en egen byggnad, Nya krematoriet, i nära anslutning till Skogskrematoriet.

Kyrkogårdsnämnden föreslår att Skogskrematoriet inklusive de anslutande byggnaderna (kapellen samt monumenthallen) ska totalrenoveras. I projektet ingår att återställa vissa delar i enlighet med ursprungsintentionerna, med syftet att bevara byggnaden och säkerställa dess kulturhistoriska värde. Byggnadens säkerhet och inomhusmiljö ska förbättras. Utöver detta ska byggnaden energieffektiveras och tillgänglighetsanpassas. Projektet innehåller dessutom markarbeten omkring byggnaden. Utomhusmiljön renoveras och återställs efter Asplunds intentioner.

Årligen genomförs cirka 1 300 begravningsceremonier i Skogskrematoriets tre kapell och cirka 6 000 kistor hanteras i anläggningens undervåning. Nämnden har genomfört en konsekvensanalys för projektet, som visar att den ceremoniverksamhet och kylförvaring som bedrivs i Skogskrematoriet behöver flytta till andra lokaler under renoveringsarbetet.

Kyrkogårdsnämnden beräknar att upphandling av byggtreprenader kan ske under 2024 för en planerad byggstart under 2025. Genomförandet beräknas ske under tre år. Nämnden beräknar att investeringsutgifterna kommer att uppgå till 292,0 mnkr, varav 21,5 mnkr är upparbetade före 2023. Nämnden konstaterar att medel för investeringen inte finns avsatta i investeringsplanen. Med en avskrivningstid om 33 år och en internränta om 2,2 procent beräknas projektet generera kapitalkostnader om cirka 15 mnkr år 1, för att därefter minska.

Renoveringen kommer att leda till att framtida driftkostnader minskar genom de energieffektiviseringar som projektet innehåller. Under det pågående projektet beräknas dock driftkostnaderna öka med cirka 6 mnkr per år kopplat till evakueringslösningen.

Kyrkogårdsnämnden

Kyrkogårdsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 14 juni 2023 följande.

Kyrkogårdsnämnden godkänner för sin del förslag till genomförande och föreslår att kommunfullmäktige godkänner förslaget till genomförande för projektet totalrenovering av Skogskrematoriet och att Kyrkogårdsnämnden medges rätt att genomföra projektet till en investeringsutgift om 292 mnkr.

Kyrkogårdsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 5 maj 2023 har i huvudsak följande lydelse.

Bakgrund

Redan det ursprungliga tävlingsprogrammet för Skogskyrkogården från 1914 föreskrev att området skulle få ett huvudkapell med krematorium. Frågan kom att diskuteras under 20 års tid, och kyrkogårdens huvudarkitekter Gunnar Asplund och Sigurd Lewerentz gjorde flera gemensamma förslag, varav det sista 1932. Stockholms stads kyrkogårdsnämnd med dess ordförande borgarrådet Yngve Larsson fattade 1934 beslutet att genomföra projektet, och i januari 1935 presenterade nämnden ett relativt detaljerat program för krematorieanläggningen, med ett större och två mindre kapell, och i samband med detta gick arkitektuppdraget till Asplund ensam.

Asplunds förslag omfattade tre separata kapell med ett gemensamt krematorium och en öppen monumenthall. Kapellen fick namnen Trons, Hoppets och Heliga Korsets kapell. Det största av dessa tre kapell är Heliga Korsets kapell som är hopbyggt med Monumenthallen.

Byggnaderna hålls samman av tekniska lokaler i bakkanten och i undervåningen. Fronten mot kyrkogårdens öppna landskap i väst är upplöst i skilda enheter som sakta trappar upp längs den lutande promenadvägen. Byggnadsgruppen får sin höjdpunkt i den tempelliknande Monumenthallen. Intrycket förstärks av en näckrosdamm, i vilken hallen speglar sig.

Gestaltningen är stram med enkel elegans. Fasaderna är klädda med gul travertin och ekenbergsmarmor, detaljer och beslag är utförda i koppar. I Monumenthallen står John Lundqvists Uppståndelsemonument under hallens ljusöppning, där en grupp människor sträcker sig uppåt himlen. Varje pelare bär en av Asplund formgiven uppåtriktad belysningsarmatur i koppar som ger ett effektfullt intryck efter mörkrets inbrott. Monumenthallen och Heliga Korsets kapell avskiljs genom en höj- och sänkbar glasad vägg som är smyckad med bronsreliefer av Bror Hjorth. Fondmålningen i Heliga Korsets kapell är utförd av Sven Erixson.

Skogskrematoriet invigdes den 21 juni 1940 av kronprins Gustaf Adolf (blivande Gustaf VI Adolf) tillsammans med prins Eugén och Yngve Larsson, även arkitekten Gunnar Asplund deltog.

Krematoriedelen i Skogskrematoriet flyttade år 2014 till en egen byggnad, Nya krematoriet, i nära anslutning till Skogskrematoriet.

Skogskyrkogården har ett naturskönt läge i Stockholms södra region. Platsen är skyddad av Kulturminneslagen. Skogskyrkogården med dess byggnader är sedan 1994 upptaget på UNESCO:s världsarvslista vilket innebär att anläggningen ska vårdas och skyddas för kommande generationer. Alla åtgärder som föreslås ska därmed vägas mot det kulturhistoriska värdet.

På Skogskyrkogården med dess sammanlagt fem kapell genomförs årligen cirka 2000 begravningsceremonier. Av Skogskrematoriets tre kapell är Hoppets den som utnyttjas mest med 650 begravningar/år, följt av Trons med 450 och Heliga korset med 200. Sammanlagt sker alltså drygt 1300 begravningsceremonier rum årligen i de tre kapellen på Skogskrematoriet.

Förutom ceremoniverksamhet i de tre kapellen sker en omfattande kisthantering i undervåningen. Kistorna, vars upptagningsområde är hela södra Stockholm, kommer med begravningsbilar och införs/utförs fördelade på två kistintag. De hämtas med truck och körs till något av de tre kylrummen där de förvaras i väntan på blomsterdekorerung, ofta en dag innan begravningen. På begravningsdagen hämtas kistorna för transport till någon extern kyrka/kapell eller transporteras med hiss upp till något av de tre kapellen i byggnaden. Efter begravningen transporteras kistorna iväg för kremering eller jordsänkning. De förvaras då oftast i mindre kylrum i väntan på vidare transport ut ur byggnaden. Kylrummen i byggnaden har plats för ca 200 kistor. Årligen hanteras omkring 6000 kistor i byggnaden.

Under åren 2015-2016 genomfördes en förstudie inför renovering. I arbetet med förstudien har en rad olika inventeringar, arkivsökningar, dokumentationer och undersökningar genomförts. Resultatet av detta arbete har utmynnat i ett antal rapporter från de olika discipliner och specialistkonsulter som deltagit i denna förstudie.

Sammanfattningsvis kan konstateras att anläggningen har ett stort renoverings- och underhållsbehov både exteriört och interiört samt behov av att åtgärda eller byta ut åldrade installationssystem. Projektet innehåller dessutom omfattande markarbeten omkring byggnaden.

Under 2017 utfördes en konsekvensanalys för att utreda om delar av ceremoniverksamhet och kylförvaring av kistor kunde vara kvar i byggnaden under renoveringen eller om verksamheten vid Skogskrematoriet skall stängas i sin helhet under renoveringen. Konsekvensutredningen visade att all ceremoni- och kylförvaringsverksamhet under renoveringsperioden måste flyttas till andra lokaler under genomförandet av totalrenoveringen. All bisättning kommer att ske på kylhuset på Norra begravningsplatsen, fler tider kommer att erbjudas i kapellen i närheten av skogskrematoriet.

Utredning/Förstudie

Förvaltningen har anlitat HOS arkitekter, efter rekommendation av Stadsmuseet, för att genomföra en förstudie av renoveringsbehovet.

Vid ett genomförande planeras att arkitektbyrån även ansvarar för projektledning av projektet.

En kulturhistorisk karakterisering har inom ramen för förstudien utförts av dokumentationsenheten vid Stadsmuseet. Den utgör ett antikvariskt

kunskapsunderlag och har tagits fram för att klarlägga kulturhistoriska värden inför framtida restaureringar.

Tidigare beslut

Inriktningsbeslut beslutades av kyrkogårdsnämnden den

1 februari 2018. Ett genomförande beslut fattades av nämnden 2018-12-11. Hösten 2020 återremitterades ärendet till kyrkogårdsförvaltningen.

Projektets mål och syfte

Projektets mål och syfte är att genom en totalrenovering bevara byggnaden inför framtiden och säkerställa det kulturhistoriska värdet. Skogskyrkogården är skyddad av Kulturminneslagen. Skogskyrkogården med dess byggnader är sedan 1994 upptaget på UNESCO:s världsarvslista vilket innebär att anläggningen ska vårdas och skyddas för kommande generationer. Alla åtgärder som föreslås ska därmed vägas mot det kulturhistoriska värdet.

Projektet bidrar till uppfyllande av Vision 2040 och av KF-målen ”Ett Stockholm som håller samman med en stark och jämlik välfärd i hela staden”, ”Ett grönt och fossilfritt Stockholm som leder en rättvis klimatomställning” samt målet ”Ett Stockholm med en stabil och hållbar ekonomi med utbildning, jobb och bostäder för alla”.

I stadens budget 2023 anges att ”kyrkogårdsnämnden har en viktig roll för att erbjuda stockholmarna vackra och rofyllda begravningsplatser. På stadens begravningsplatser och vid ceremonilokaler ska möjlighet och utrymme ges för olika begravningstraditioner så att alla oavsett livsåskådning kan få den begravningsceremoni som önskas. Stadens begravningsplatser är en del av kulturarvet, men fyller samtidigt en funktion som park- och naturmiljö. Dessa kvaliteter ska bevaras och utvecklas. Begravningsplatserna ska vara tillgängliga och upplevas som trygga och säkra”.

Beskrivning av projektet

Projektet är planerat för en totalrenovering av hela fastigheten med byggnad, interiört samt markarbeten.

Åtgärder

Förstudien visar på lösningar för följande område behövs åtgärdas:

- Fasadrenovering av sten, betong och puts, takplåt inklusive tak säkerhet, fönster, dörrar, smide mm.
- Mark och terrassbjälklag inkl. byte av tätskikt.
- Lokaldisposition.
- Renovering av ytskikt och fast inredning.
- Förslag till återställande av originalutföranden.
- Lösningar som förbättrar tillgängligheten för personer med nedsatt funktion.

- Förslag till användning av vissa outnyttjade rum.
- El, tele-, belysningstekniska lösningar.
- VVS-tekniska lösningar.
- Energibesparande lösningar.
- Renovering av kisthissar.
- Renovering av orglar.
- Brandskydd.
- Skyltning
- Konservering och rengöring av murala konstverk i kapellen.

Organisation

Projektet utgör en del av arbetet med att underhålla fastigheter. Detta arbete sker inom tekniska avdelningen. Fattar nämnden genomförandebeslut för totalrenovering handläggs detta ärende inom tekniska avdelningen som också utser projektledare.

Styrgrupp

Styrgruppen består av förvaltningschefen, avdelningschefen för tekniska avdelningen och fastighetsingenjören.

Tidplan för projektet

Under 2024 beräknas att upphandlingar av byggentreprenader ske med byggstart 2025. Genomförande beräknas ske under 3 år.

En förlängning av bygglovets och tillstånd från länsstyrelsen sker under 2023.

Projektets projektram och budgetkonsekvenser

Kostnadskalkyl

Den kostnadskalkyl som nu tagits fram redovisar kostnader för totalrenovering av byggnaden, markarbeten och byggherrekostnader i form av projektledning, projektering och byggledning.

Förvaltningen har efter att ärendet återremitterades gått igenom om det finns något i projektet som kan tas bort för att få ner kostnaden. Genom att ta bort kameraövervakningen av taket samt att inte installera ett fullständigt åskskydd skulle kostnaderna minska med 0,6 mnkr. Kostnaden kan minskas ytterligare med 1,6 mnkr genom relinieg istället för att byta ut ledningarna.

Ett av väntrummen har sjunkit och att inte grundförstärka det sparar in 1,5 mnkr.

Det gamla ugnsrummet som idag inte används men är mycket kulturhistoriskt intressant lämnas som det är idag ger en kostnadsminskning om 7,7 mnkr.

Förvaltningen har efter samråd med arkitekter och antikvarier kommit fram till att både ekonomiskt och ur ett kulturhistoriskt perspektiv att det är mest fördelaktigt att utföra projektet enligt den ursprungliga planen.

Beräknade kapitaltjänstkostnader

Avskrivningstiderna varierar för olika delar av projektet men genomsnittiden beräknas till ca 33 år.

De sammanlagda utgifterna beräknas till cirka 292 mnkr, varav 21,5 mnkr är utgifter före år 2023, redan nedlagda utgifter. De kostnader som är nedlagda innan 2023 är i stort set all projektering det som återstår av projektering är framtagning av relationsritningar.

	Mnkr	Avskrivningstid
Upparbetat >	21,5	33
Byggnad	148,5	33
Projektering	5,0	33
Byggledning	16,4	33
Index 2021-2026	55,0	33
Oförutsett 20 %	45,6	33
Total	292,0	
Varav ej aktiverbara	6,0	

Budgetkonsekvenser för kyrkogårdsnämnden

Med en avskrivningstid enligt ovan beräknas totalrenoveringen av Skogskrematoriet vid Skogskyrkogården generera ca 15 mnkr år 1 i kapitalkostnader. Därefter minskar kapitalkostnaden. Detta beräknat på dagens räntenivå som kan förändras över tid.

Medel för investeringen finns idag inte avsatta i investeringsplanen.

Nedan en redovisning om hur investeringen fördelar sig mellan åren.

2025	2026	2027
90,0	100,0	80,5

Driftkostnader

Transportkostnader och bärarkostnader för kistor med stoft beräknas öka med ca 6 mkr/år under renoveringsperioden. Den ökade driftkostnaden kommer förvaltningen äska i samband med nämndens budgetunderlag för 2025 med inriktning 2026-2027.

Renoveringen kommer att framtida driftkostnader minskar genom de energieffektiviseringar som projektet innehåller.

Projektets påverkan på andra nämnders eller bolags verksamhet och ekonomi

Projektet påverkar inte andra nämnder eller bolags ekonomi.

Kommunikation

Förvaltningen har en kontinuerlig kontakt med begravningsbyråerna i Stockholm och Stockholms stift om hur ceremonier och transporter ska hanteras under den planerade byggtiden.

Konsekvensanalys

Projektet bedöms inte medföra några betydande miljökonsekvenser. Under renoveringen kommer byggbuller att förekomma men bedöms inte påverka övrig verksamhet på platsen. Vatten tas om hand lokalt och renoveringen utförs med hög energieffektivitet och i sunda material. En miljöplan för renoveringen tas fram inom ramen för projektet. En god arbetsmiljö eftersträvas för begravningsentreprenörer, kapellvärdar och ceremoniförrättare.

Projektet bedöms inte innebära konsekvenser för barn och unga.

Förvaltningens bedömning är att detta ärende varken innebär direkta eller indirekta konsekvenser för kvinnor respektive män och någon ytterligare jämställdhetsanalys behöver inte göras

Bedömning av risker och osäkerhetsfaktorer

De risker som identifieras kan kopplas främst till projektets tidplan och kostnader:

Tidplanen kan påverkas av

- Detaljändringar under renoveringen som är av antikvarisk art vilket betyder risk för utökade utredningar under projektets genomförande.

Åtgärd: De antikvariska insatserna har redan från start varit en del av projektet och i de kostnadskalkyler som tagits fram har en hög risk (20 %) räknats in

Kostnader

- Detaljändringar under renoveringen som är av antikvarisk art vilket betyder utökade utredningar och annorlunda lösningar i genomförandet av projektet.
- En överhettad byggmarknad kan göra att byggkostnader ökar mer än kalkylerat.

Åtgärd: I de kostnadskalkyler som tagits fram har en hög risk (20 %) räknats in.

Detaljändringar under renoveringen som är av antikvarisk art vilket betyder utökade utredningar och annorlunda lösningar i genomförandet av projektet.

En överhettad byggmarknad kan göra att byggkostnader ökar mer än kalkylerat.

Åtgärd: I de kostnadskalkyler som tagits fram har en hög risk (20 %) räknats in.

Plan för uppföljning

Projektet följs upp i styrgruppen, i tertialrapporter och verksamhetsberättelse och i investeringsverktyget SSIP.

Remissammanställning

Ärendet har initierats av kyrkogårdsnämnden och remitterats till stadsledningskontoret.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 26 september 2023 har i huvudsak följande lydelse.

I kommunfullmäktiges Budget 2023 anges att kyrkogårdsnämnden ska ansvara för att erbjuda rofyllda och vackra begravningsplatser, liksom att förvalta kulturarvet vid stadens begravningsplatser. Vidare anges att nämnden ska energieffektivisera byggnader för att minska energiförbrukningen. I stadens fastighets- och lokalpolicy (bilaga 14 till Budget 2023) anges rörande kulturhistoriskt värdefulla byggnader att nämnderna ska förvalta dessa med hög kompetens och ambition.

Stadsledningskontoret anser att projektet är angeläget, eftersom Skogskrematoriet med de tre kapellen är en omistlig del av helheten som utgör världsarvet Skogskyrkogården. Den föreslagna totalrenoveringen av byggnaderna bedöms vara nödvändig för att bevara det kulturarv som nämnden ansvarar för att förvalta. Genom att projektet även omfattar åtgärder för förbättrad tillgänglighet och energibesparande åtgärder bedöms projektet bidra till flera av stadens inriktnings- och verksamhetsområdesmål.

Stadsledningskontoret noterar att utgifterna har ökat med 72 mnkr (motsvarande cirka 33 procent) sedan inriktningsbeslutet i februari 2018. Det är betydligt mer än vad som är önskvärt, men får trots allt betraktas som rimligt givet att det är över fem år sedan beslutet och att den nu beräknade utgiften inkluderar index för kostnadsökningar under projekttiden och adekvata riskpåslag.

Stadsledningskontoret förutsätter att beslutsunderlaget innehåller tillräckliga marginaler för att klara eventuella risker, som krav på bevarande av konstnärliga kvaliteter eller andra åtgärder som kan påverka ekonomin eller tidplanen i projektet. Stadsledningskontoret förutsätter vidare att nämnden har ett aktivt arbetssätt som säkerställer att projektet inte överskrider budget.

I likhet med kyrkogårdsnämnden konstaterar stadsledningskontoret att nämnden saknar medel för projektet i investeringsplanen. Kyrkogårdsnämnden har dock redovisat de prognostiserade utgifterna för projektet i samband med att nämnden beslutade om Underlag för budget 2024 med inriktning för 2025 och 2026.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige medger kyrkogårdsnämnden rätt att genomföra totalrenovering av Skogskrematoriet, Heliga korsets, Trons och Hoppets kapell till en utgift om 292,0 mnkr. Utgifterna för 2023 ska rymmas inom nämndens investeringsbudget. Utgifterna för kommande år behandlas i budget för 2024.